

Ympäristövaliokunta

Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta vuoteen 2030 (VNS 7/2017 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty liikenne- ja viestintävaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Eduskunta-aloitteet

Selonteon yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavat aloitteet:

- Toimenpideoite TPA 25/2015 vp Hanna Halmeenpää vihr ym. Toimenpideoite lämmitysjärjestelmäinvestointien ohjaamiseksi kotimaiseen uusiutuvaan energiaan
- Toimenpideoite TPA 41/2016 vp Ville Niinistö vihr ym. Toimenpideoite kuntien omistamien öljylämmitteisten kiinteistöjen muuttamisesta maalämmölle
- Toimenpideoite TPA 63/2016 vp Rami Lehto ps Toimenpideoite sähköautojen latauspisteistä

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 23/2017 vp
- talousvaliokunta TaVL 49/2017 vp
- maa- ja metsätalousvaliokunta MmVL 30/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- ympäristöneuvos Magnus Cederlöf, ympäristöministeriö
- metsäneuvos Heikki Granholm, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Birgitta Vainio-Mattila, maa- ja metsätalousministeriö
- liikenneneuvos Saara Jääskeläinen, liikenne- ja viestintäministeriö
- neuvotteleva virkamies Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Janne Peljo, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- projektityöntekijä Karoliina Auvinen, Aalto-yliopisto

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

- professori Veli-Pekka Tynkkynen, Helsingin yliopisto
- akatemiaprofessori Timo Vesala, Helsingin yliopisto
- professori Pami Aalto, Tampereen yliopisto
- johtava tiedeasiantuntija Tiina Petänen, Suomen Akatemia
- puheenjohtaja Per Mickwitz, Strategisen tutkimuksen neuvosto
- tutkimusprofessori Antti Asikainen, Luonnonvarakeskus
- tutkimusprofessori Hannu Ilvesniemi, Luonnonvarakeskus
- professori Jyri Seppälä, Suomen ilmastopaneeli
- johtaja Mikael Hildén, Suomen ympäristökeskus
- tutkimusprofessori Maria Kopsakangas-Savolainen, Suomen ympäristökeskus
- erikoistutkija Sampo Soimakallio, Suomen ympäristökeskus
- johtava ympäristöasiantuntija Leena Sjöblom, Espoon kaupunki
- ympäristöjohtaja Esa Nikunen, Helsingin kaupunki
- ympäristöjohtaja Ilkka Räsänen, Lappeenrannan kaupunki
- asiantuntija Lotta Mattsson, Suomen Kuntaliitto
- toimitusjohtaja Hille Hyttiä, Motiva Oy
- toimialapäällikkö Hannes Tuohiniitty, Bioenergia ry
- toiminnanjohtaja Jouni Keronen, Climate Leadership Council ry
- johtava asiantuntija Mikael Ohlström, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- asiantuntija Esa Niemelä, Energiateollisuus ry
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- toiminnanjohtaja Matti Koistinen, Pyöräliitto
- kehitysjohtaja Erkki Aalto, RAKLI ry
- puheenjohtaja Teija Paavola, Suomen Biokaasuyhdistys ry
- toimitusjohtaja Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry - KIVO
- suojeleasiantuntija Otto Bruun, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- varapuheenjohtaja Jussi Hirvonen, Suomen Lähienergialiitto ry
- johtava asiantuntija Martti Kätkä, Teknologiateollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä ja yleiset tavoitteet

Suomen ensimmäinen keskipitkän ajan ilmastopolitiikan suunnitelma (KAISU) on osa vuonna 2015 voimaan tullutta ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmää. Tämä suunnitelma konkretisoi päästökaupan ulkopuolisen sektorin eli ns. taakanjakosektorin päästövähennystoimet vuoden 2030 tavoitteiden saavuttamiseksi. Päästövähennystavoitteet annetaan EU:n taakanjakoasetuksella, jota koskevassa ehdotuksessa Suomen tavoitteeksi esitetään 39 %:n leikkausta verrattuna vuoden 2005 päästötasoon.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Suunnitelma perustuu vuonna 2016 hyväksytyyn energia- ja ilmastostrategian linjauksiin (VNS 7/2016 vp — YmVL 1/2017 vp) täsmentäen ja täydentäen sitä rinnakkaisena prosessina. Energia- ja ilmastostrategian yhteensovittamisesta vastaa työ- ja elinkeinoministeriö, ilmastomuutoksen kansallisesta sopeutussuunnitelmasta maa- ja metsätalousministeriö ja nyt käsillä olevan ilmastopolitiikan keskipitkän aikavälin suunnitelman yhteensovittamisesta ympäristöministeriö. Kukin hallinnonala valmistelee yhteensovittamisesta vastaavalle ministeriölle omaa hallinnonalaansa koskevan osuuden.

Kerran vaalikaudessa laadittavassa keskipitkän ajan suunnitelmassa määritellään ilmastopolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat toimet eri hallinnonaloilla. Valtioneuvoston on seurattava suunnitelman toteutumista sekä päätettävä mahdollisesti tarvittavista lisätoimista, joiden perusteella suunnitelmaa on myös muutettava. Tämä uusi ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmä vahvistaa paitsi yleisön osallistumisoikeuksia myös eduskunnan roolia ilmastopolitiikassa. Hallituksen vuosikertomukseen sisällytettävän ilmastovuosikertomuksen kautta eduskunta saa säännöllisesti katsauksen ilmastotavoitteiden toteutumisesta ja käytössä olevien toimien vaikutavuudesta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ilmastopolitiikka ja päästövähennysten kokonaisarviointi on kansalaisen näkökulmasta haasteellista, kun päästöjä tarkastellaan lähtökohtaisesti erikseen päästökaupparektorilla, taakanjakorektorilla ja vielä erikseen maankäyttörektorilla (LULUCF). Globaalisti maankäyttörektorin nettopäästöt muodostuvat sekä päästöistä että nieluista. Päästöjä aiheutuu metsäkadosta ja metsien tilan heikentymisestä. Nielut perustuvat puuston kasvuun metsissä tai metsitetyillä alueilla. Maankäyttörektorin nettopäästöjen vähentäminen edellyttää joko päästöjen vähentämistä tai nielujen kasvattamista. Siten myös vaihtosuhteet nielujen ja muiden päästövähennyskeinojen välillä on tunnistettava ja sisällytettävä ilmastopolitiikan rakenteisiin. Tästä kokonaisuudesta tulisi pystyä viestimään kansalaisille ymmärrettävästi.

Valiokunta korostaa toimivan suunnittelujärjestelmän merkitystä Pariisin sopimuksen päästövähennystavoitteisiin vastaamisessa. Pariisin sopimuksessa sitouduttiin vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä siten, että ilmaston lämpeneminen pysyy selvästi alle 2 °C:een ja pyritään kohti 1,5 °C:tta. Tämän tavoitteen saavuttaminen voi edellyttää Suomen ja muiden kehittyneiden maiden osalta jopa 60 %:n päästövähennyksiä vuoteen 2030 mennessä ja 130—150 %:n vähennystä vuoteen 2050 mennessä. Kun EU:n nykyinen tavoite vähentää päästöjä on 40 % vuoteen 2030 ja 80—95 % vuoteen 2050 mennessä, voi tavoitetason nosto tulla ajankohtaiseksi hyvin pian. Suomen tulee EU:ssa toimia sen puolesta, että ilmaston lämpeneminen voidaan Pariisin sopimuksen mukaisesti saada pysymään sovitussa rajoissa. Suomen ilmastolain tavoitteena on päästöjen vähentäminen vähintään 80 % vuoteen 2050 mennessä. Valiokunta pitää hyvänä, että kaikki hallinnonalat kattava suunnittelujärjestelmä yhdessä päästökaupparektorin kanssa tarkistusmekanismeineen antaa itsessään tehokkaat keinot päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen.

Valiokunta painottaa ilmastopolitiikan strategisen suunnittelun perustana olevaa näkemystä siitä, että kunnianhimoinen ilmastopolitiikka on Suomelle ja EU:lle mahdollisuus eikä uhka. Se luo perustaa cleantech-yritysten kasvulle ja päästövähennysten ohella parantaa kilpailukykyä luomalla uusia vientimahdollisuuksia. Innovatiivisia päästövähennyskeinoja kehittämällä luodaan ratkaisuja, joilla on vientipotentiaalia. Tämä on otettu suunnitelmassa huomioon kohtuullisen hyvin. Valiokunta kuitenkin korostaa, että potentiaalin täysimääräiseksi toteuttamiseksi tulisi edistää ak-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

tiivisesti uutta luovia kokeiluja ja purkaa sellaisia rakenteita, jotka ylläpitävät korkeata luonnonvarojen ja energian kulutustasoa.

Suomen tulee jatkaa edelläkävijän roolissaan kunnianhimoista ilmastopolitiikkaa kasvupotentiaalin realisoimiseksi. Hiilineutraaliustavoitteesta tulisi siten laatia parlamentaarisessa valmistelussa strategiset päätökset ja täsmentää tähän perustuvat toimenpiteet tulevissa ilmastostrategioissa ja ilmastopolitiikan suunnitelmissa. Tavoite edistäisi myös Pohjoismaista yhteistyötä ilmastovelvoitteiden saavuttamisessa ja kilpailukyvyn vahvistamista kansallisia vahvuuksia hyödyntäen. Valiokunta korostaa talousvaliokunnan tavoin, että tarkasteltaessa päästövähennystoimien kustannuksia tulisi tarkastella myös niiden tuomaa kasvupotentiaalia ja ottaa tämä mahdollisuuksien näkökulma selkeämmin osaltaan ilmastosuunnitelman lähtökohdaksi.

Suunnitelmassa todetaan sen olevan merkittävä askel kohti hiilineutraaliutta. Hiilineutraalius tarkoittaisi sitä, että päästöt ja nielut olisivat tasapainossa. Nykyistä ilmastopolitiikkaa vahvistamalla hiilineutraaliuden tavoitteen saavuttaminen voisi olla mahdollista vuonna 2045. Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa on tarkoitus tarkastella perusteellisesti vuodelle 2045 asetettavaa hiilineutraaliustavoitetta ja siihen liittyviä kehityspolkuja. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä sitä, että hiilineutraalius ei todennäköisimmin riitä tavoitteeksi Suomelle ja muille teollisuusmaille vuoden 2050 jälkeen, vaan päästöjen tulee olla negatiiviset; jopa -130—150 %. Tämä skenaario on syytä ottaa huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Valiokunta pitää suunnitelmaa yleisesti ottaen hyvin valmisteltuna, konkreettisena ja laaja-alaisena työkaluna, joka myös luo yhteyden lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteiden välille. Suunnitelman tavoitteena on myös rakentaa perusta esitettyä huomattavasti kunnianhimoisemmille toimille vuoden 2030 jälkeen. Tavoitteet ovat hyviä ja kannatettavia, mutta moni niistä jää yleiselle tasolle, ja siten niiden konkretisointia tarvitaan jatkossa. Osalle tavoitteista on vuoden 2018 valtion talousarviossa hyväksytty määräraha, mutta osan rahoitus jää avoimeksi.

Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että niin energia- ja ilmastostrategian perusskenaarioon kuin samalta pohjalta valmisteltuun ilmastosuunnitelmaankin liittyy huomattavaa epävarmuutta. Erityisesti bioenergian varaan vahvasti nojautuvien toimenpiteiden hyväksyttävyyteen EU:n ilmastosääntelyssä liittyy epävarmuustekijöitä. Sääntelyyn ja teknologiaan liittyvistä epävarmuustekijöistä johtuvien riskien kustannusvaikutuksiin ovat kiinnittäneet huomiota myös talousvaliokunta ja liikenne- ja viestintävaliokunta lausunnoissaan. Valiokunta toteaa, että suunnitelma sisältää politiikkaskenaarion herkkyytstarkastelun, jossa on arvioitu keskeisiä epävarmuuksia. Myös suunnitelmassa korostetaan tarvetta täsmentää nyt esitettyjä toimia arvioihin liittyvän huomattavan epävarmuuden vuoksi tulevissa keskipitkän aikavälin suunnitelmissa.

Valiokunta toteaa, että myös Suomen ympäristökeskus toteaa suunnitelmasta laatimansa vaikutusarvion johtopäätöksensä, että suunnitelmassa esitettyjen toimien laajan kirjon vuoksi sen vaikutusten ennakointi on vaikeaa ja epävarmaa. Vaikutusten arviointi on vaikeaa myös alan nopean muutoksen takia. On välttämätöntä, että kaikki mahdolliset toimet otetaan käyttöön. Suurimmat päästövähennyspotentiaalit ovat taakanjakosektorilla liikenteessä, mutta toisaalta suurin epävarmuus lisätoimien vaikutuksesta kohdistuu myös siihen. Epävarmuuden vuoksi on olennaista, että relevantteja vaikutuksia seurataan ja toimeenpanosta ja vaikutuksista laaditaan kattava arvio jo ennen suunnitelman tarkistamista.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Edellä esitettyyn viitaten ympäristövaliokunta korostaa, että relevanttien vaikutusten seuranta ja suunnitelman täydentäminen ja muuttaminen sitä mukaa kun tieto lisääntyy on tärkeää. Tämä toteutuukin hyvin siksi, että suunnitelma on tarkistettava, mikäli seurannan perusteella käy ilmi, että suunnitelmassa määritellyt toimet eivät riitä päästövähennysvelvoitteen noudattamiseksi. Myös vuoden 2030 tavoitteisiin liittyvän EU-lainsäädännön vahvistuminen voi johtaa tarpeeseen täsmentää ilmastosuunnitelman sisältöä. Suunnitelman seuranta tapahtuu eduskunnalle kalenterivuositteittain toimitettavan ilmastovuosikertomuksen muodossa. Kahden vuoden välein kertomukseen sisällytetään tiedot politiikkatoimien toteutumisen seurannasta. Kysymys on siten jatkuvasta prosessista, joka nyt ensimmäisen kerran koskee päästökaupan ulkopuolista sektoria. Ilmastolain mukaisena suunnitteluvälineenä kyse on ennen kaikkea valtion viranomaisia koskevasta tavoitteellisesta suunnitelmasta, johon ei sisälly toiminnanharjoittajia tai kansalaisia suoraan velvoittavaa aineellista lainsäädäntöä.

Toimialakohtaiset päästöt ja tarvittavat lisätoimet

Suunnitelmassa käydään läpi taakanjakosektorin toimialakohtaiset päästöt ja niitä koskevat lisätoimet päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Suunnitelmaan sisällytettyjen lisätoimien valinnassa on hyödynnetty ilmastopaneelin tuottamaa menetelmäkehikkoa, jonka avulla voidaan arvioida toimien kustannustehokkuutta. Huomioon on otettu nettovähennysperiaate, jonka mukaan vähennykset yhdellä sektorilla eivät saa kasvattaa toisen sektorin päästöjä. Toteuttamiskelpoisuuden arvioinnissa on otettu huomioon sosiaalinen hyväksyttävyyden ja muut vaikutukset mukaan lukien ympäristövaikutukset. Kustannuslaskennassa on myös pyritty ottamaan huomioon mahdolliset positiiviset sivuvaikutukset. Rahoitusta vaativia toimia toteutetaan julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion puitteissa. Kukin sektori huolehtii ilmastolain mukaisesti omalla sektorillaan linjattujen politiikkatoimien toimeenpanosta.

Suunnitelmassa esitettävillä lisätoimilla katetaan noin 5 Mt CO₂-ekv:n ero perusskenaarion ja vuoden 2030 päästötavoitteen välillä. Suunnitelman piiriin kuuluvat toimialat ovat liikenne, maatalous, rakennusten erillislämmitys, jätehuolto, fluoratut kasvihuonekaasut eli F-kaasut, työkoneet, teollisuuden päästöt ja muu polttoaineen käyttö siltä osin kuin ne eivät kuulu päästökaupan piiriin. Näistä liikenteen päästöjen osuus on suurin eli 40 %, maatalouden 20 %, rakennusten erillislämmityksen 7 %, jätehuollon 7 %, F-kaasujen 5 %, työkoneiden 8 % ja päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden päästöjen ja muun polttoaineen käytön osuus yhteensä 13 %.

Valiokunta pitää onnistuneena suunnitelman lähtökohtaa ottaa kaikki keinot harkintaan. Suurin päästövähennyspotentialiaali on liikenteessä, kuten edellä on jo todettu, mutta päästövähennystavoitteiden haastavuuden vuoksi toimenpiteitä on toteutettava kaikkien päästöjen osalta.

Valiokunta nostaa seuraavassa esiin tehokkaan ilmastopolitiikan kannalta keskeisiä näkökulmia.

Kaupungit ja kunnat

Suunnitelmassa nostetaan hyvin esiin se, että kaupungeissa ja kunnissa tehdään kansalliseen päästökehitykseen merkittävästi vaikuttavia päätöksiä koskien mm. energiatuotantoa ja -käyttöä, liikennesuunnittelua ja maankäyttöä sekä palveluja, elinkeinopolitiikkaa ja hankintoja. Kuntien toimet ovat laaja-alaisia, ja ne kohdistuvat sekä päästökauppa- että taakanjakosektorin päästöi-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

hin. Hiilineutraaliuden saavuttaminen perustuu osaltaan pitkäjänteiseen työhön yhdyskuntarakennetta koskevien ratkaisujen osalta, joissa päätösvalta on kunnissa ja kaupungeissa. Onnistuneista ja kustannustehokkaista toimista on hyviä esimerkkejä hiilineutraaliuteen pyrkivässä HINKU-kuntaverkostossa.

Kaupunkien merkitys vähennystavoitteiden saavuttamisessa on suuri. Osa kaupungeista onkin jo asettanut valtakunnallista tavoitetasoa kunnianhimoisempia tavoitteita. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi Helsingin kannalta suunnitelman tavoitetaso näyttää vaatimattomalta, sillä Helsinki on vuonna 2017 hyväksytyssä strategiassaan asettanut tavoitteeksi 60 %:n päästövähennystavoitteen vuoteen 2030 mennessä ja aikaistanut hiilineutraaliustavoitteen vuoteen 2035. Myös Espoo ja Vantaa ovat aikaistaneet hiilineutraaliustavoitteensa vuoteen 2035. On kuitenkin otettava huomioon, että kuntien tavoitteet sisältävät usein päästökaupparektorin ja joskus maankäyttösektorinkin, ja siksi tavoitteiden vertailu ilmastosuunnitelman kanssa ei ole aivan helppoa. Kunnat ja kaupungit ovat kuitenkin erilaisia, ja tärkeää on saada ilmastotyö osaksi kaikkien kuntien tavoitteita ottaen kuitenkin toimita suuret erot huomioon.

Suunnitelmaan on valittu kuntien ilmastotyön tukemiseen ohjauskeinoja, jotka sopivat valtion rooliin ilmastotyön tukijana, kun varsinaiset vaikuttavat päätökset tehdään kunnissa. Suunnitelmassa korostetaan kuntaverkostoissa kehitettyjen keinojen laajaa käyttöönottamista ja keskinäistä kirittämistä sekä yhteishankintoja. Kaupunkeja kannustetaan asettamaan tavoitteita pyöräilyn ja kävelyn lisäämiselle. Kaikkia julkisen sektorin toimijoita kannustetaan luopumaan öljyn käytöstä kiinteistöjen lämmityksessä vuoteen 2025 mennessä. Puolueettoman alueellisen energianeuvonnan merkitystä korostetaan. Maakuntia kannustetaan vähähiilisten hankkeiden hyödyntämiseen.

Valiokunta korostaa, että energian säästäminen ja energiatehokkuuden parantaminen on todettu kustannustehokkaimmaksi tavaksi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja näihin tulisi siksi kiinnittää ensisijaisesti huomiota. Lainsäädäntöä onkin useille sektoreille, sillä rakennusten energiatehokkuussäätely edellyttää energiatehokkuuden parantamista ja uusien rakennusten lähes nollaenergiarakennustason täyttämistä vuoteen 2021 mennessä tavoitteena hiilineutraali rakennuskanta vuonna 2050. Tämän siirtymän vauhdittamiseksi valiokunta katsoo, että rakentamisen ohjauksessa tulisi siirtyä pois E-luvun arvioinnista rakennuksen koko elinkaaren hiilijalanjäljen arviointiin. Liikenteen energiatehokkuutta voidaan parantaa, samoin laitteiden energiatehokkuutta. Hallinnollisesti toimet ovat usein poikkileikkaavia, sekä päästökaupparektorin että taakanjakosektorin päästöjä vähentäviä toimia ja uusia teknologioita. Esimerkiksi laitteiden energiatehokkuutta edistävät EU-laajuiset energiamerkinnot ja minimivaatimuksia asettavat ekosuunnitteluarvot vaikuttavat kuitenkin pääosin päästökaupparektorille.

Valiokunta korostaa energiatehokkuustavoitteiden merkitystä ja pitää tärkeänä, että suunnitelman tavoitteita pyritään tulevaisuudessa valtion talousarvioissa tukemaan rahallisin panoksilla. Esimerkiksi energianeuvonta ja energiatehokkuusavustukset ovat osoittautuneet tehokkaiksi keinoiksi energiatehokkuusremonttien edistämiseksi, mutta näitä on jouduttu säästösyistä karsimaan. Energiaremonteissa olennaista on, että pienellä julkisella panostuksella voidaan saada liikkeelle merkittäviä yksityisiä rahoituspäätöksiä, jolloin panostus saadaan myös takaisin välillisinä hyötyinä taloudellisen toimeliaisuuden lisääntymisen kautta. Myönteiset kannustimet ovat myös monin tavoin kannatettavampia kuin pakkoon perustuvat toteutustavat. Taakanjakosektorilla toimijoita

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

ovat monimuotoisesti paikalliset asukkaat, yhteisöt ja yritykset, kun päästökauppasääntely kohdistuu harvalukuisiin suuriin yrityksiin. Monimuotoisen toimijajoukon vuoksi myös kannustimien tulee olla monimuotoisia ja ottaa huomioon neuvontatarve. Valiokunta muistuttaa, että energiatehokkuusvaatimusten kiristyminen ja sähköisen henkilöautoliikenteen edellyttämän infran rakentaminen edellyttävät lähitulevaisuudessa merkittäviä panostuksia taloyhtiöissä.

Liikenne

Taakanjakosektorin merkittävin päästövähennyspotentiaali on liikenteessä. Tämän vuoksi tavoitteena on vähentää liikenteen päästöjä noin puolella vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 2005 tilanteeseen. Suurin vähennyspotentiaali on tieliikenteessä, jonne toimia erityisesti kohdistetaan. Liikenteen lisätoimien vaikutukseksi arvioidaan yhteensä n. 3,1 Mt CO₂-ekv. vuonna 2030.

Vuoden 2018 valtion budjettiin on hyväksytty 3 miljoonan euron määräraha sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurin edistämiseen sekä 1,5 miljoonaa euroa asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen. Lisäksi tavoitteena on edistää vähähiilistä liikennettä tukemalla täyssähköautojen hankintaa ja kaasu- tai etanolikonversion tekemistä vanhoihin autoihin. Valtion vuoden 2018 budjetissa on tähän 6 miljoonan euron määräraha sekä 8 miljoonaa euroa ajoneuvojen romutuspalkkiokokeiluun. Valiokunta toistaa kantansa (YmVL 26/2017 vp — HE 156/2017 vp), että tulevaisuudessa pitäisi harkita romutuspalkkion hyödyntämistä hankintatukena myös henkilöautosta luopuvien liikkumispalvelujen, kuten sähköpyörien, yhteiskäyttöautopalvelujen tai julkisen liikenteen matkalippujen hankintaan.

Valiokunta pitää mainittuja määrärahoja hyvänä alkuna, mutta henkilöautoliikenteen laajemman sähköistämistavoitteen ja kaasukäyttöisten autojen lisäämisen kannalta on välttämätöntä, että suunnitelmaa täydennetään kannustuskeinoilla kehityksen vauhdittamiseksi. Biopolttoainepainotteinen linja on lyhyellä aikavälillä tehokas ja perusteltu, mutta huomioon on otettava, että se poikkeaa kansainvälisestä valtavirrasta. Vero-ohjausta ja liikenteen hinnoitteluun perustuvia kannustimia tulisi selvittää ja kokeilla nopealla aikataululla sähköistymisen vauhdittamiseksi. Arvioiden mukaan sähköautojen hankintatuen määrän ei ole arvioitu riittävän pitämään sähköajoneuvokannan kasvua edelläkävijämaiden tasolla. Ympäristövaliokunta korostaa talousvaliokunnan tavoin, että biopolttoaineiden ja liikenteen sähköistymisen (ja kaasuistumisen) kehittämistä ei pidä nähdä toisilleen vastakkaisina tavoitteina, vaan että biopolttoaineet ovat tärkeä ylimenokauden keino päästöjen vähentämiseksi. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä, että liikenteeseen kohdistuvaa verotusta kehitetään entistä vahvemmin päästöperusteiseksi.

Valiokunta toteaa, että teknologinen kehitys liikenteen ratkaisujen osalta on nopeaa sekä Suomessa että globaalisti. Esimerkkinä voidaan mainita VTT:n ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston yhteinen Soletair-niminen pilottilaitos, joka valmistaa hiilineutraalia lopputuotetta ilmasta kaapatusta hiilidioksidista ja vedestä irrotetusta vedystä. Lopputuotteesta voidaan valmistaa bensa, dieseliä, kerosiinia ja muovien raaka-aineita. Prosessi vaatii paljon sähköä, mutta se tuotetaan laitokseen kytketyllä aurinkovoimalalla. Tutkimushankkeen yksi keskeinen tavoite on todistaa prosessin tekninen toimivuus yhdessä paikassa eli synteesisilaitteen toimivuus. Myös älykkään, kaksisuuntaisen sähköverkon kehitys on nopeaa. Esimerkiksi sähköautoista voidaan koota virtuaalivoimala, jonka avulla aurinkosähköä voi hyödyntää kulutushuipun aikaan kotitalouksis-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

sa, mikä pienentää asukkaiden sähkölaskua. Vastaavalla tavalla voidaan myös ohjelmoida sähköautot olemaan lataamatta silloin, kun muu sähkönkulutus on korkea. Tulevaisuudessa sähkömarkkinoille on mahdollista joko luoda oma markkinapaikka tai osallistua yksittäisten autojen yhdistämiseen virtuaalivoimalaksi palvelutuottajien eli ns. aggregaattorien kautta.

Ilmastosuunnitelmassa tunnistetaan hyvin liikennejärjestelmän ja yhdyskuntarakenteen yhteys. Tavoitteena onkin liikennejärjestelmän energiatehokkuuden parantaminen, jolla tavoiteltava päästövähennys on noin 1 Mt CO₂-ekv., johon sisältyy myös alueidenkäytön kehittämisen vaikutus päästöihin. Valiokunta toteaa, että alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen päästöt lasketaan osana liikennesektoria.

Erittäin tärkeänä valiokunta pitää ilmastosuunnitelman linjausta siitä, että valtio voi tehokkaimmin ohjata kaupunkiseutujen liikenteen ja maankäytön yhteensovittamiseen ja liikennejärjestelmätyöhön MAL-sopimusten kautta. Keskeistä on edistää täydennysrakentamista sekä yhdyskuntarakenteellisesti hyvien sijaintien luomista ja hyödyntämistä uudisrakentamisessa kaupunkimaisilla seuduilla, sillä näillä vaikutetaan pitkäaikaisesti ilmaston kannalta kestävän yhdyskuntarakenteen syntymiseen. Tavoitteena on myös, että kaupunkien liikennesuunnittelussa ja hankkeiden rahoituksessa priorisoitaisiin kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä tukevia hankkeita. Konkreettisia tavoitteita itse kevyen liikenteen reitistöjen rakentamisen ohella ovat esimerkiksi pyörien liityntäpysäköintipaikkojen kehittäminen liikenteen solmukohtissa ja asemanseutujen yleinen kehittäminen pilottien avulla.

Valiokunta korostaa, että yhdyskuntarakenteen suunnittelussa tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kevyen liikenteen reitit suunnitellaan suhteessa autoliikenteeseen siten, että niitä käyttämällä saavutettavuus paranee ja siten mukavuus lisääntyy. Kevyen liikenteen houkuttelevuus kasvaa, jos reittejä käyttämällä matka-aika lyhenee, ja sen käyttäminen on miellyttävää, kun reitistön laatutasoon ja kunnossapitoon kiinnitetään huomiota. Valiokunta katsoo, että valtio voisi tehokkaasti edistää kunnissa kevyen liikenteen edistämiseksi tehtävää työtä esimerkiksi sitomalla näitä koskevat velvoitteet MAL-sopimusten osaksi.

Valiokunta toteaa, että kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen on viime vuosina kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Kävelyä ja pyöräilyä on edistetty paitsi perusväylänpitoon sisältyvällä rahoituksella myös erillisillä kävely- ja pyöräilystrategioilla. Liikenne- ja viestintäministeriössä on valmisteltu uusi kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaluonnos, joka on tarkoitus hyväksyä valtioneuvoston päätöksellä mahdollisimman pian. Edistämishjelma tähtää kävelyn ja pyöräilyn osuuden lisäämiseen kaikista tehdyistä matkoista, mihin on varsinkin lyhyiden matkojen osalta huomattava potentiaali. Valiokunta pitää tärkeänä, että ohjelmassa kokeiltaisii myös sähköavusteisia polkupyöriä ja niihin kytkettäviä peräkärriä koskevaa hankintatukea. Kokeilun tavoitteena olisi saada aikaan liikennetottumusten muutosta ja kannustaa korvaamaan esimerkiksi perheen kakkosauto sähköpyörällä. Kevyen liikenteen edistämällä on myös kansanterveydellisiä vaikutuksia, jotka tulisi ottaa kustannuslaskelmissa positiivisina sivuvaikutuksina huomioon. Valiokunta kiirehtii kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelman hyväksymistä korostaen, että sen toteuttamiseen on turvattava riittävä rahoitus.

Valiokunta korostaa verotuksellisten keinojen käyttöönoton selvittämistä myös työmatkakulujen verovähennysoikeuden osalta. Valiokunta kannattaa kilpailukyvyyn ja työvoiman liikkuvuuden

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

kannalta ongelmallisena pidetyn työmatkojen verovähennyskäytännön uudistamista ja kilometripohjaiseen malliin siirtämisen selvittämistä myös ympäristötavoitteiden kannalta. Nykyisen tuen katsotaan tukeneen väestön muuttoliikettä alueille, joissa työmatkakulujen verovähennystä saa oman auton käytön perusteella, eli se voi rakenteellisesti edistää yhdyskuntarakenteen hajautumista. Kilometripohjainen malli voisi edistää rakennemuutosalueiden työllistymistä tukemalla erityisesti pitkiä työmatkoja, eli tuki kohdentuisi entistä enemmän erityisen pitkiä työmatkoja tekeville, joilla ei ole vaihtoehtoja työmatkan tekemiselle omalla autolla. Myös työsuhdeautojen osalta tulisi selvittää verotusarvon laskennan muuttamista siten, että se ohjaa hankkimaan vähäpäästöisiä tai päästöttömiä autoja. Ilmastosuunnitelmassa linjataan, että työmatkakulujen verovähennysoikeuden päästöohjausvaikuttavuutta selvitetään ja parannetaan sitä samalla informaatio-ohjauksen keinoin.

Suuria odotuksia liittyy viime aikoina vahvasti esille nousseeseen ns. MaaS-toimintamalliin, jolla tarkoitetaan liikennettä palveluna (Mobility as a Service, MaaS). Siinä julkinen sektori, elinkeinoelämä ja käyttäjät yhdessä luovat tietoa ja digitalisaatiota hyödyntämällä saumattomasti yhteentoimivaa ja kestävästä liikennejärjestelmästä. Julkinen sektori toimii ensi sijassa kehityksen mahdollistajana, esteiden poistajana ja yhteensopivuuden tukijana. Suunnitelmaan sisältyykin linjaus siitä, että valtion vuoden 2018 talousarvioon sisällytetään 3,5 miljoonan euron määräraha suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen kehittämiseen digitalisaation ja liikenteen palveluistumisen edistämiseksi. Valiokunta pitää tarpeellisena, että tämän uuden toimintamallin käyttöönoton vauhdittamiseen panostetaan pitkäjänteisesti. Myös liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan pitänyt tätä tärkeänä ja korostanut, että yhdyskuntarakenteen suunnittelulla ja uusilla toimintatavoilla tulee pyrkiä vähentämään liikenteen kokonaissuoritetta.

Maatalous ja biokaasu

Maatalouden osuus taakanjakosektorin päästöistä on noin 20 %. Päästöjä syntyy viljelysmaan dityppioksidipäästöistä (53 %), kotieläinten ruoansulatuksen metaanipäästöistä (32 %), lannankäsittelyn dityppioksidi- ja metaanipäästöistä (11 %) sekä kalkituksesta ja urealannoituksesta (3 %). Ilmastosuunnitelmassa esitetään lisätoimia, joiden kasvihuonekaasuja vähentävä vaikutus on yhteensä noin 0,5 Mt CO₂-ekv. vuonna 2030, jolloin maatalouden kokonaispäästöt vuonna 2030 olisivat noin 5,9 Mt CO₂-ekv. Maatalousmaasta aiheutuvilla hiilidioksidipäästöillä on vaikutusta myös LULUCF-sektorilla, joka teknisesti ei kuulu ilmastolain soveltamisalaan eikä siten sisälly ilmastosuunnitelmaankaan.

Maataloussektorille esitettävät lisätoimet koskevat pääasiassa eloperäisten maiden päästöjen hillintää, joiden osalta potentiaali on suurin. Haasteena on kuitenkin kehittää kustannustehokkaita, alueellisesti järkeviä ja pitkällä aikavälillä kestäviä päästövähennystoimenpiteitä. Ilmastosuunnitelmassa linjattuja tavoitteita ovat eloperäisten maiden monivuotinen viljely muokkaamatta, pohjaveden pinnan nosto säätösalaajituksen avulla ja eloperäisten maiden metsittäminen. Lisäksi edistetään biokaasutuotantoa sekä maaperän hiilen lisäämistä ja säilyttämistä sekä 4-promillen aloitteen toimeenpanoa tutkimushankkeiden ja kokeilujen kautta. 4-promillen aloitteen tavoitteena on osoittaa maataloussektorin mahdollisuudet edistää hiilineutraaliutta pitkällä aikavälillä. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan 2014–2020 on tämän toteuttamiseksi sisällytetty toimia liittyen ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättämiseen ja peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisäämiseen.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Valiokunta korostaa maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa esitettyyn viitaten, että orgaanisen aineksen hajotusmekanismeja säätelevät tekijät eri ympäristö- ja maaperäolosuhteissa ja maaperän hiilivarastojen mittaaminen ovat edelleen ajankohtaisia tutkimuskohteita. Onkin tärkeää edistää tutkimushankkeita, joilla saadaan tietoa tehokkaimmista menetelmistä sitoa hiiltä maaperään.

Biokaasutuotannon edistämisen tavoitteena suunnitelmassa on saada taakanjakosektorille yhteensä päästövähennyksiä noin 0,31 Mt CO₂-ekv. vuonna 2030. Valiokunta toteaa, että potentiaalia on esitetty olevan huomattavasti enemmänkin. Biokaasun käytön edistämiseksi kustannustehokas toimi on henkilöautojen konversiotuki kaasukäyttöön. Se mahdollistaa myös vanhemman auton muuntamisen biokaasukäyttöiseksi, jolloin muutoksen merkitys liikenteen päästöjen vähentämisessä on suurempi. Valiokunta huomauttaa, että biokaasu sopii nesteytettynä myös raskaan liikenteen polttoaineeksi. Investointituilla asemien rakentamiseen voidaan edistää kaasuautojen käyttöä palvellen sekä raskasta liikennettä että henkilöautoliikennettä.

Biokaasulaitosten investointituki on tarpeen potentiaalın käyttöön saamiseksi. Tilakohtaiseen biokaasulaitokseen, jossa energia käytetään maatalouden tuotantotoiminnassa, myönnettävän maatilainvestointituen tukitaso korotettiin 40 %:iin vuonna 2016. Laitokselle, josta energiaa on tarkoitus myydä myös tilan ulkopuolelle, tukea voidaan myöntää maaseutuohjelman yritystukena ja tukitaso on 30 %. Valiokunta painottaa, että biokaasulaitokset ovat osaltaan merkittäviä huoltovarmuuden turvaamiseksi. Tärkeää on ottaa myös vesiensuojelu-, ympäristö- ja ilmastohyötyjen sekä ravinteiden kierrätyksen positiiviset vaikutukset huomioon eri tukijärjestelmissä esimerkiksi hankkeita pisteytettäessä.

Rakennusten erillislämmitys

Rakennusten lämmityksestä taakanjakosektorille lasketaan kiinteistökohtainen öljylämmitys, jonka osuus kaikista rakennusten lämmityspäästöistä on 12 %. Päästökaupparektorille lasketaan sähkön- ja kaukolämmöntuotantoliitännäiset päästöt, noin 87 % rakennusten lämmityksen päästöistä. Rakennusten erillislämmityksen päästöt vuonna 2015 olivat noin 2,4 Mt CO₂-ekv. muodostaen noin 7 % taakanjakosektorin päästöistä.

Suunnitelmaan sisältyviä keinoja ovat 10 %:n sekoitusvelvoite ja valtionhallinnon luopuminen öljylämmityksestä vuoteen 2025 mennessä. Öljyala veloitetaan lisäämään myytävään lämmitysöljyyn biokomponenttia, jonka osuus nousee 10 %:iin vuoteen 2030 mennessä, ja tämä toimeenpannaan etupainotteisesti. Valtio luopuu toimitilojensa öljylämmityksestä vuoteen 2025 mennessä ja kannustaa kaikkia julkisia toimijoita samaan. Ilmastosuunnitelmalla ei ole mahdollista velvoittaa kuntia toimenpiteisiin, mutta valtio voi toimia esimerkkinä. Monet HINKU-kunnat ovat myös jo tehneet näin, ja ratkaisun kustannustehokkuus on kannustanut muitakin kuntia samaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtio näyttää esimerkkiä ja pyrkii aktiivisesti luopumaan öljylämmityksestä tavoitetta nopeammin.

Valiokunta pitää hyvänä suunnitelman linjausta vapaaehtoisten energiatehokkuussopimusten jatkamisesta ja kehittämisestä. Yhdessä Motivan kanssa jatketaan informaatio-ohjausta rakennusten energiatehokkaasta käytöstä ja hyvästä sisäilmastosta. Lämmityspolttoaineiden energiaveron

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

hiilidioksidikomponentin korotuksella parannetaan vaihtoehtoisten lämmitysratkaisujen, kuten lämpöpumppujen, kilpailukykyä.

Tärkeää on myös pellettien ja klapien puhtaan polton edistäminen, sillä epäpuhtaan polton pienhiukkaspäästöillä on kansanterveydellisellä tasolla merkittäviä terveysvaikutuksia ja mustalla hiilellä eli noella on terveysvaikutusten lisäksi merkittävä lyhytaikainen ilmastoa lämmittävä vaikutus.

Jätehuolto

Jätehuollon kasvihuonekaasupäästöistä, jotka ovat 7 % taakanjakosektorin päästöistä, merkittävintä on kaatopaikkojen tuottama metaani. Orgaanisen jätteen jo voimaan tullut kaatopaikkakielto on jo vähentänyt merkittävästi päästöjä ja tulee korvautumaan lähes kokonaan energiahyödyntämisellä ja kierrätyksellä. Energiana hyödynnettävien jätteiden päästöt lasketaan päästökauppa- sektorille silloin, kun jätettä poltetaan ns. rinnakkaispolttona muun polttoaineen ohessa. Ilmastosuunnitelman linjauksen mukaan tavoitteena on selvittää jätteenpolton päästöjen siirtämistä päästökaupan piiriin sekä valvoa ja seurata kaatopaikka-asetuksen toimeenpanoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jätehuollon osalta ei ole nostettu esiin materiaali-tehokkuuden ja esimerkiksi teollisten symbioosien merkitystä jätteiden synnyn ehkäisemisessä. Kiertotalouden vaikutuksia kasvihuonekaasupäästöihin on toistaiseksi tiedostettu ja arvioitu vasta vähän. Suunnitelmassa lähdetään siitä, että kiertotalouden merkitys ilmastomuutoksen hillinnässä kasvaa, kun helpot energiantuotannon päästövähennykset on tehty.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelmaan sisältyy tavoite yhdyskuntajätteen kierrätysasteen nostamiseksi 50 %:iin. Ympäristöministeriö on ollut laatimassa maailman ensimmäistä kansallista kiertotalouden tiekarttaa. Pitkällä tähtäimellä kierrätyksen lisääntyminen ja siirtyminen kohti kiertotaloutta vähentävät kasvihuonekaasupäästöjä. Valiokunta korostaa, että kiertotalouden potentiaali ilmastotavoitteiden saavuttamisessa on useiden tutkimusten mukaan merkittävä ja ilmastosuunnitelman yhteys kiertotalouden tiekartan toteuttamiseen on vahva. Edelläkävijäkunnissa kunnianhimoisia ilmastotavoitteita on kytketty talouden ja työllisyyden tavoitteisiin, ja ilmastotyötä viedään eteenpäin myös resurssitehokkuuteen ja kiertotalouteen kytkeytyvinä kokonaisuuksina. Näin saadaan erityyppisiä yrityksiä ja toimijoita mukaan kehittämään kestäviä ratkaisuja.

Talousvaliokunta on lausunnossaan korostanut julkisen tutkimus- ja kehitysrahoituksen riittävyyden merkitystä kiertotalouden ja puhtaiden teknologioiden viennin edistämisessä ja demonstraatio- ja referenssikohteiden olennaisuutta. Ympäristövaliokunta yhtyy tähän näkemykseen korostaen tarvetta pitää mainittu rahoitus riittävällä tasolla.

F-kaasut ja työkoneet

F-kaasujen päästöjen osuus taakanjakosektorin päästöistä on noin 5 %. Niiden käyttö kasvaa esimerkiksi autojen ilmastointilaitteiden ja lämpöpumppujen yleistyessä. Näiden päästöjen arvioidaan alenevan vasta vaihtoehtoisten kylmäaineiden käytön yleistyessä vuosina 2020—2030. F-kaasuja koskee EU-asetus, jonka arvioidaan EU:n tasolla vähentävän päästöjä 60 % vuoteen 2030

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

mennessä vuoden 2005 tasosta. Työkoneiden yhteenlaskettu osuus taakanjakosektorin päästöistä on noin 8 %.

Ilmastosuunnitelman toimet näiden päästöjen hillitsemiseksi ovat informaatio-ohjauspainotteisia. Lisäksi tavoitteena on edistää vaihtoehtoisten teknologioiden kehittämistä ja soveltuvuutta. Työkoneiden päästöjä vähennetään myös kevyttä polttoöljyä koskevan sekoitevelvoitteen käytön otolla.

Asuminen, liikkuminen ja ruoka

Monilla asumisen, liikkumisen ja ruoan vähähiilillä valinnoilla on myönteisiä oheisvaikutuksia. Kehittyvä teknologia mahdollistaa kuluttajan roolin aiempaa aktiivisempänä energiantuottajana ja ilmastotoimijana.

Valiokunta katsoo, että ilmastosuunnitelmassa korostetaan hyvin kulutuksen monialaista roolia tunnistaen myös se, että asumisen, liikkumisen ja ruoan elinkaarenaikaisten päästöjen vähentämiseen tarvitaan monipuolista neuvontaa ja ohjausta. Valiokunta korostaa ilmastosuunnitelman tavoin informaation ja kasvatuksen merkitystä. Kansalaisten aktivointi kuluttajina edellyttää tiedon jakamista, osaamisen kasvattamista ja myös arvokeskustelua. Ilmastokasvatusta tulisi toteuttaa kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla ja ilmastoviestintää tulisi suunnata laajalti eri kohderyhmille.

Kuluttajien rooli energiamarkkinoilla on tulevaisuudessa merkittävä ja olennaisesti toisenlainen kuin nykyään. Kuluttajat voivat toimia päästöjen vähentämisessä merkittävinä sijoittajina, puhtaisten teknologioiden käyttäjinä ja kysyntäjoustoparjoajina. Kysyntäjoustoparjoajina ja energian varastointia tarvitaan uusiutuvaan energiaan perustuvassa energijärjestelmässä välttämättä. Sähkötekniset järjestelmät ja -ratkaisut ja älykäs ohjaus ovat kysyntäjoustoparjoajien toteutuksen edellytyksenä. Kysyntäjoustoparjoajien esteenä on tällä hetkellä esimerkiksi rakennusten puutteellinen sähkö- ja automaatio suunnittelu sekä hinnoittelu eli kuluttajien tasainen sähkön hinta riippumatta siitä, käytetäänkö sähköä kulutuspiikin vai alhaisen kulutuksen aikana.

Joustavaan kulutuskäyttäytymiseen voidaan kannustaa erilaisin taloudellisin mekanismein sekä uudenlaisten alueellisten energiavarojen hyödyntämismekanismien kautta. Molemmat edellyttävät älykkäitä verkkoratkaisuja ja älykkäitä järjestelmiä kotitalouksissa. Näiden edistämiseksi tulisi selvittää mahdollisuuksia uusien tariffiratkaisujen tai dynaamisen sähköveron käyttöön. Kaukolämmön osalta kulutuspiikkien hallinta ei ole yhtä haasteellista kuin sähkön osalta. Kaukolämpöverkossa kulutuksen ja tuotannon jokahetkinen yhtäsuuruus ei ole niin tarkkaa kuin sähköverkossa, koska verkko itsessäänkin muodostaa joustoelementin. Silti lämpöenergian varastointiratkaisujen kehittäminen on osa myös kaukolämpöjärjestelmien kehittämistä ilmastoystävällisemmiksi. Lämpöä voidaan myös varastoida rakennuksiin ja verkkoon alhaisen kulutuksen aikana, mikä mahdollistaa tehokkaamman ja vähäpäästöisemmän tuotantorakenteen. Näitä mahdollisuuksia ei vielä täysimääräisesti hyödynnetä. Siksi myös kaukolämpömarkkinoilla tulisi edistää älykkään kiinteistöteknologian ja dynaamisen hinnoittelun avulla kulutusta pois huippu-tunneilta sekä mahdollistaa pientuottajien verkkoon pääsy samalla tavoin kuin sähköverkon osalta.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Älykkäiden ratkaisujen lisääntyminen mahdollistaa sen, että asiakas voi osallistua sähkömarkkinoille sähkön ostamisen lisäksi esimerkiksi reagoimalla sähkönhintaan muuttamalla kulutustaan sen mukaisesti tai myymällä omaa pientuotantoaan tai sähkönkulutuksen joustoja. Koska yksittäisillä asiakkailla ei ole mahdollista osallistua joka hetki markkinoille tai yksittäisen asiakkaan resurssit saattavat olla yksistään kooltaan liian pieniä, jotta niitä voisi hyödyntää tehokkaasti yksittäisenä resurssina eri markkinapaikoilla, voi toiminnan hoitaa palveluntarjoaja, ns. aggregaattori.

Valiokunta huomauttaa, että verojärjestelmän rakenteet, kuten arvonlisäverovelvollisuussäädökset, haittaavat aurinkosähkön tuotantoa asunto-osakeyhtiöissä. Asunto-osakeyhtiö on arvonlisäverovelvollinen hyvin usein, jos yhtiö luovuttaa aurinkosähköä asukkailleen kiinteistöverkon sisällä tai solmii pientuotantosopimuksen sähköyhtiön kanssa, koska 10 000 euron vuosiraja ylittyy helposti laskettaessa hoitovastikkeet taloyhtiön liikevaihtoon. Arvonlisäverovelvollisuudesta aiheutuvat hallinnolliset kulut ylittävät helposti saavutettavat säästöt. Valiokunta katsoo, että rakenteellisia esteitä uusiutuvien, pienimuotoisten sähkön- ja energiantuotantomuotojen yleistymiselle tulisi aktiivisesti selvittää ja purkaa.

Ilmastosuunnitelman tavoitteena on, että huomattavasti nykyistä useammin kuljettavaksi valitaan kävely, pyöräily, julkinen liikenne tai kimppakyyti sekä suositaan aiempaa vähäpäästöisempiä kulkuneuvoja. Valiokunta painottaa toimintaympäristön suurta merkitystä kuluttajan valinnoille. Kun lähiympäristö tarjoaa mahdollisuuden joukkoliikenteen käyttöön ja tukee turvallista pyöräilyä, ilmastokestävien ja hyvinvointia edistävien valintojen tekeminen on helppoa. Toimintaympäristö kehittyy monen toimijan ratkaisujen tuloksena osana yleistä yhteiskunnallista kehitystä, ja haasteena on tunnistaa näiden ratkaisujen kokonaisvaikutukset. Toimintaympäristön edellytysten lisäksi on tärkeää, että saatavilla on teknologioita ja asiantuntijapalveluja, joilla helpotetaan siirtymistä vähäpäästöisiin valintoihin tai uuteen teknologiaan.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että suunnitelman keinovalikoimassa kiinnitetään erityistä huomiota kuluttajien kannustamiseen ilmaston kannalta vähäpäästöisimpiin kulutus- ja liikkumistapoihin. Informaatio-ohjauksen vaikuttavuuden seuranta on tärkeää, jotta voidaan arvioida tarvetta kannustinjärjestelmän kehittämiseen.

Kulutuksen ilmastovaikutuksista neljännes syntyy ruoasta. Kestävillä ruokavalinnoilla ja ruokahävikin vähentämisellä voidaan vaikuttaa ruoan kulutuksen kasvihuonekaasupäästöihin. Ruokahävikillä tarkoitetaan sitä poisheitettyä ruokaa ja raaka-ainetta, joka olisi jossain vaiheessa toisin säilyttäen tai valmistuen voitu syödä. Ruokahävikkiä syntyy koko elintarvikeketjussa. Syntyvän ruokahävikin osuus on alkutuotannossa 12 %, teollisuudessa 20 %, kaupassa 18 %, ruokapalveluissa 20 % ja kotitalouksissa 30 %.

Nykyisten ravitsemussuosittelujen mukainen lihavalmisteen ja punaisen lihan käytön vähentäminen vaikuttaisi merkittävästi maatalouden päästöihin. Lihan käytön vähentämistä korvaisi muiden proteiininlähteiden, kuten kotimaisen kalan, härkäpavun, herneiden ja muiden palkokasvien sekä viljojen, siemenien ja sienien, käyttö. Päästöt vähentyisivät noin 20 %, jos ateriat koostettaisiin kasvituotteiden osuutta painottaen ja ruoan tuotantoketju toteuttaisi tällä hetkellä jo mahdolliset parantamistoimet.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Ilmastosuunnitelman linjaukset ruokahävikin vähentämiseksi koskevat tehokkaasti julkisia ruokapalveluhankintoja. Näiden osalta tavoitteena on puolittaa ruokahävikki vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi kannustetaan alan eri toimijoita, kuten kauppaa, teollisuutta ja ravintoloita, vapaaehtoisiiin sitoumuksiin ja kehitetään ruokahävikin mittausta- ja seurantajärjestelmää.

Valiokunta korostaa, että ilmastonmuutos yhdessä raaka-aineiden niukkuuden ja muiden ympäristöhaasteiden kanssa merkitsee globaalia ruokajärjestelmän muutosta ja sopeutumista, joka samalla luo mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle. Suomessa ruokamarkkinoiden kasvunäkymien arvioidaan jo olevan selkeästi vientimarkkinoilla.

Julkiset hankinnat

Julkiset hankinnat soveltuvat strategiseksi työkaluksi ilmastonmuutoksen hillinnän tavoitteiden edistämiseen. Julkisiin hankintoihin käytetään noin 35 miljardia euroa vuosittain, joka on keskimäärin 16 % bruttokansantuotteesta. Hankinnoista kaksi kolmasosaa tehdään kuntasektorilla. Valtio ja kunnat eivät ole toteuttaneet merkittävässä määrin innovatiivisia ja kestäviä julkisia hankintoja, vaikka niihin on kohdistunut suuria odotuksia. Selvitysten mukaan kestävien hankintojen näkökulmasta ongelmia ovat ympäristön kannalta kestäviä hankintoja koskevan strategisen näkemyksen ja tavoitteiden puute, taloudelliset ja teknologiset riskit sekä hankintaosaamisen puute.

Ilmastosuunnitelman linjausten mukaan tavoitteena on varmistaa energiatehokkaisuuteen, julkisiin liikenne- ja ajoneuvohankintoihin liittyvien neuvontapalvelujen saatavuus ja vaikuttavuus. Lisäksi kannustetaan kuntayhtymiä ja muita julkisen sektorin toimijoita ottamaan käyttöön myös erilaisia taloudellisia kannustimia vaihtoehtoisten teknologioiden osuuden lisäämiseksi hankinnoissa.

Valiokunta korostaa, että kestävien hankintojen ja resurssiviisaiden toimintamallien neuvonnalle on suuri tarve. Valmisteltavana oleva kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen osaamiskeskus on tärkeä esitys hankintaosaamisen kehittämiseksi ja laajentamiseksi. Vaikka kunnat ovat laajentaneet ympäristökriteerien käyttöä hankinnoissa viime vuosina, tarvitaan tavoitteiden toteutumiseksi vielä neuvontaa ja ohjeistusta sekä riskirahaa ja kokeilumahdollisuuksia. Hyviä kokemuksia on jo esimerkiksi kuntien yhteishankintana toteutetuista aurinkopaneeliratkaisuista sekä sähköauto- ja led-valohankinnoista. Suunnitelmassa esitetty Green deal -kokeilu, jossa kunnat asettavat kunnianhimoisia kestävä kehitystä ja innovaatioita tukevia tavoitteita hankinnoille ja valtio suuntaa taloudellisia kannustimia esimerkiksi tähän liittyvien riskien kantamiseen, on erinomainen avaus konkreettiseksi etenemiseksi haluttuun suuntaan.

Valiokunta toteaa tässä yhteydessä, että digitalisaatio avaa uusia mahdollisuuksia energiankulutuksen ja päästöjen hallintaan, seurantaan ja vaikutusten arviointiin paitsi kuluttajien osalta myös julkisissa palveluissa. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitalisaatio -hanke, KIRA-digi, toteuttaa osaltaan julkisten palveluiden digitalisoimisen kärkihanketta. Hankkeen tavoitteena on esimerkiksi rakentamisen ja kaavoituksen julkisen tiedon avaaminen kaikkien käyttöön ja yhteen toimivien järjestelmien ja yhtenäisten toimintatapojen edistäminen prosessien sujuvoittamiseksi ja uuden liiketoiminnan luomiseksi.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous (LULUCF)

EU:n ilmastolainsäädännön päästövähennysvelvoitteet eivät ole toistaiseksi koskeneet maankäytöstä aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä tai nieluja (maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous eli LULUCF). Tästä johtuen ne eivät kuulu myöskään ilmastolain soveltamisalaan eivätkä suoraan keskipitkän ajan ilmastosuunnitelmaankaan. Kioton pöytäkirjan alla maankäyttösektorin päästöjä, -nieluja ja -velvoitteita on kuitenkin seurattu kansainvälisessä seuranta- ja kirjanpitojärjestelmässä.

Kesällä 2016 komissio antoi asetusehdotuksen, jonka tavoitteena on määritellä, miten maankäyttösektori sisällytetään EU:n ilmastopolitiikan puitteisiin vuodesta 2021 alkaen, kun Kioton pöytäkirjaan perustuva järjestelmä lakkaa. Valiokunta toteaa, että tämän jälkeen on tarpeen selvittää myös ilmastolain muutostarve tältä osin. Maankäyttösektorilla on erittäin suuri merkitys Suomen päästö- ja nielutaseille, sillä nielut vastaavat suuruudeltaan noin 20—50 % muiden sektoreiden päästöistä. Vaikka suunnitelma ei suoraan koske maankäyttösektoria, osa suunnitelman vaikutuksista ilmenee myös sillä.

Ilmastosuunnitelmassa todetaan, että se on jouduttu laatimaan ajallisesti ennen kuin EU:ssa lopullisesti päätetään taakanjako- ja LULUCF-asetusten sisällöstä, mikä on aiheuttanut epävarmuutta sekä päästövähennyspolun tarkan määräytymisen että joustokeinojen käytön osalta. Eri-laisten epävarmuustekijöiden aiheuttamia riskejä on pyrittävä hallitsemaan mm. varautumalla joustokeinojen käyttöön sekä määrittämällä riittävästi päästövähennystoimia. EU:n jäsenmaat, komissio ja parlamentti pääsivät kolmikantaneuvotteluissa 14.12.2017 alustavaan sopuun taakanjakoasetuksesta, mutta lopullista päätöstä ei vielä ole.

Tavoitteena on, että myös metsistä syntyviä nieluysiköitä voidaan käyttää rajoitetusti taakanjakosektorin velvoitteen saavuttamiseen kaudella 2021—2030. Kertaluonteinen EU:n päästöyksiköiden käyttö ja LULUCF-jousto ovat uusia joustomekanismeja. Niiden lisäksi käytössä ovat nykyiset joustomekanismit, kuten ajalliset joustot ja jäsenvaltioiden väliset yksiköiden siirrot.

Koska biopolttoaineiden käytön lisäys on ilmastosuunnitelman toimista merkittävin päästövähennyskeino, siihen kiinnitettiin erityistä huomiota ympäristövaikutusten arvioinnissa. Biopolttoaineiden tuotannon lisäämisen vaikutukset riippuvat voimakkaasti käytettävistä raaka-aineista. Hallituksen energia- ja ilmastostrategian lähtökohtana on se, että biopolttoaineita valmistettaisiin ensisijaisesti jätteistä ja teollisuuden tähteistä, jolloin tuotannosta aiheutuvat ympäristövaikutukset voivat jäädä suhteellisen vähäisiksi. Toisaalta on mahdollista, että tuotannon lisäys tulee kasvattamaan metsästä korjattavaa biomassan määrää, jolloin metsien hiilinielu heikkenee. Puunkorjuun lisäyksellä voi myös olla haitallisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöihin. Vaikutukset riippuvat siitä, miten mahdolliset lisähakkuut toteutetaan, minkälaisiin jakeisiin energiapuun korjuu kohdentuu ja minkälaisia toimenpiteitä haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi toteutetaan.

Maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsätaloutta koskevassa asetuksessa merkittävin neuvottelukysymys koski metsien laskentaa. Päätöksen mukaan kukin jäsenmaa asettaa itse sovitun kriteerijä käyttäen hoidetun metsämaan vertailutason kausille 2021—2025 ja 2026—2030. Vertailutaso ei pohjaudu aikaisempaan metsien käytön intensiteettiin, vaan kriteerinä on metsien hii-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

lensidontakyvyn ylläpito ja vahvistaminen pitkällä aikajänteellä Pariisin ilmastopimuksen mukaisesti. EU:n komission ja jäsenmaiden asiantuntijat arvioivat vertailutasot vuoden 2019 aikana.

Maankäyttösektorin asemaan liittyvä keskeneräisyys lisää osaltaan ilmastosuunnitelmaan liittyviä epävarmuuksia ja korostaa tarvetta tarkastella kokonaisuutta uudelleen sitten, kun lainsäädännölliset reunaehdot ovat tiedossa. Vertailutason asettamiseen liittyy saavutetusta sovusta huolimatta edelleen epävarmuutta.

Kehitystarpeet

Ilmastosuunnitelman toimet kohdistuvat taakanjakosektorille, jossa päästöjen vähentämisen velvoite on ilmastolain mukaisesti valtiolla, joka toteuttaa velvoitetta hallinnonaloittaisin suunnitelmin. Kun suunnitelmat eivät suoraan velvoita yrityksiä, toiminnanharjoittajia tai kansalaisia, päästöjen vähentäminen edellyttää monipuolisia toimenpiteitä, kuten konkreettisia lainsäädäntötoimia, informaatio-ohjausta ja neuvontaa sekä taloudellisten kannustimien käyttöön ottamista.

Valiokunta katsoo, että verotus ja tuet tulisi ottaa esitettyä tehokkaammin käyttöön ilmastopoliitiikan tehostamisessa. Kunnat ovat merkittävä toimija, sillä ne voivat vaikuttaa taakanjakosektorin päästöihin maankäyttöä ja liikennettä koskevilla ratkaisuilla, rakentamisen ohjauksella, hankinnoilla, jätehuollolla sekä ympäristökasvatuksella ja neuvonnalla. Näiden päätösten tekemistä voidaan tukea verotuksella tai tuilla, jotka ohjaavat kotitalouksia ja yrityksiä ilmaston kannalta parempien ratkaisujen ja toimintatapojen omaksumiseen. Miljoonan euron määräraha valtion ja kuntien välisen ilmastoyhteistyön vahvistamiseksi on hyvä avaus, jota on tarpeen jatkossa kehittää.

Valiokunta korostaa, että pitkällä tähtäimellä tavoitteena tulee olla rakenteellisesti sellainen lainsäädäntö, joka ottaa huomioon tehokkaasti kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistarpeen. Edellä on jo viitattu selvitystarpeisiin esimerkiksi arvonlisäverosäännösten muuttamisesta, työmatkakulujen verovähennysoikeuden edellytyksistä, sähköautojen ja sähköpyörien hankintatuesta sekä pientuottajan mahdollisuuksista myydä verkkoon sähköä ja lämpöä.

Ilmastosuunnitelmassa todetaan, että liikennesektoriin kohdistuvalla verotuksella on mahdollista vaikuttaa sektorin päästökehitykseen kustannustehokkaalla tavalla. Edellytyksiä tarkempaan vaikutusanalyysiin ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa ole. Valiokunta painottaa, että liikenteen sähköistämistä nopeuttamalla voidaan samalla vähentää biopolttonesteiden käyttöön liittyvää epävarmuutta. Keinovalikoimaa tulee siten tarkastella pian ja tarvittaessa täydentää tavoitteiden saavuttamiseksi. Alueiden erilaisuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen tulee kiinnittää huomiota yleisesti ja erityisesti työmatkaliikennettä koskevien tukien osalta.

Valiokunta toteaa, että energiatehokkuussopimuksilla on saavutettu hyviä tuloksia. Tätä toimintamallia tulisi laajentaa seuraavaksi materiaalitehokkuussopimukseen. Materiaalitehokkuuden ja kiertotalouden konkreettiseen edistämiseen tulee jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Valiokunta pitää hyvänä, että kuluttajien rooli päästöjen vähentämisessä on nostettu suunnitelmassa keskeisesti esiin. Informaatio-ohjaus ja neuvontapalvelut ovat tärkeitä keinoja vaikuttaa kuluttajien ratkaisuihin. Taloudellisilla ohjauskeinoilla liikenteen ja rakentamisen ratkaisuihin on

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

suuri merkitys päästövähennystoimien ajureina. Vaikutusseurannan perusteella tulee arvioida, edellyttävätkö tavoitteiden saavuttaminen lisätoimenpiteitä ja konkreettisia määrärahatarpeita.

Valiokunta toteaa, että puurakentamisen tavoitteita ei ole sisällytetty ilmastosuunnitelmaan, sillä selvityksissä ei pystytty näyttämään muihin verrattuna riittävän merkittäviä, konkreettisia päästövaikutuksia taakanjakosektorin tehokkaana päästövähennyskeinona. Puurakentamisen edistäminen on kuitenkin osa hallituksen Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihanketta. Ympäristöministeriön johdolla on laadittu valtioneuvoston yhteinen puurakentamisen toimintaohjelma. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä puurakentamisen edistämistä tärkeänä tavoitteena. Puurakentamista ja puun käyttöä kehittämällä tuetaan metsien kestävää ja järkevää käyttöä. Rakenteissa ja kalusteissa puun sitoma hiili säilyy pitkän aikaa poissa ilmakehästä. Puurakentamisen lainsäädännöllisiä esteitä on jo systemaattisesti purettu, mutta vasta osaamisen laajenemisen ja syvenemisen kautta puurakentamisesta voi tulla luontevasti kustannustehokas vakiintunut rakentamistapa.

Kuten edellä on todettu, ilmastosuunnitelma on tarkistettava, mikäli seurannan perusteella käy ilmi, että suunnitelmassa määritellyt toimet eivät riitä päästövähennysvelvoitteen toteuttamiseksi, ja kysymys on siten jatkuvasta prosessista, joka nyt ensimmäisen kerran koskee päästökaupan ulkopuolista sektoria. Valiokunta korostaa, että edellä mainitut kehitystarpeet tulee ottaa huomioon ilmastosuunnitelman tarkistamisessa.

Bioenergian käytön varaan vahvasti rakentuva suunnitelma on lyhyellä aikavälillä perusteltu, mutta huomioon on otettava liikenteen sähköistymisen kehitystrendi ja toisaalta suomalaisten innovaatioiden ja viennin edistämisen näkökulma globaalissa kilpailussa pärjäämiseksi. Liikenteen päästövähennystavoitteen kunnianhimoisuuden vuoksi keinovalikoimaa tulee tarkastella säännöllisesti ja täydentää tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ilmastosuunnitelma sisältää hyviä linjauksia taakanjakosektorin osalta, mutta jättää kuitenkin osin avoimeksi tarvittavien lisätoimien rahoituksen. Valiokunta korostaa, että lisätoimien rahoitustarvetta arvioidessa tulee ottaa huomioon toimien välilliset vaikutukset suomalaisen cleantech-sektorin kehitykseen. Älykkäiden sähköjärjestelmien, virtuaalivoimaloiden, energiatehokkaiden asumisratkaisujen ja kuluttajien roolin edistäminen energian tuotannossa ja joustojen hyödyntämisessä edistää suomalaista innovaatiotoimintaa ja tuo kilpailuetua kasvavilla maailmanmarkkinoilla.

Toimenpideoitteet

Toimenpideoitteessa TPA 25/2015 vp esitetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin rakennusten energiaremonttien vauhdittamiseksi laajentamalla energiatukijärjestelmä koskemaan myös asunto-osakeyhtiöitä ja pientaloasujia öljylämmitysjärjestelmien korvaamiseksi kotimaisella päästöttömällä uusiutuvalla energialla ja että hallitus ryhtyy tarvittaviin toimiin, jotta useamman kuin yhden vuoden kotitalousvähennykset voi käyttää kerralla uusiutuvaan energiaan perustuvan lämmitystapamuutoksen toteuttamiseen. Ilmastosuunnitelmassa lämmitystapamuutoksia ja uusiutuvan energian käyttöä edistetään linjauksella lämmityspolttoaineiden energiaveron hiilidioksidikomponentin korotuksesta, joka parantaa vaihtoehtoisten lämmitystaparatkaisujen kilpailukykyä. Lisäksi lämmityksen kevyen polttoöljyn osalta otetaan käyttöön 10 %:n bionesteen sekoi-

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

tusvelvoite. Energiatehokkuushankkeiden rahoitusmenettelyjen kokeilu ja kehittäminen jatkuvat, samoin informaatio-ohjaus.

Toimenpideoitteessa TPA 41/2016 vp esitetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin kannustaakseen kuntia vaihtamaan vanhat lämmitysöljykattilat uusiutuvaa energiaa käyttävään maalämpöön. Ilmastosuunnitelman mukaan valtionhallinto luopuu toimitilojensa öljylämmityksestä vuoteen 2025 mennessä ja kaikkia julkisia toimijoita kannustetaan samaan. Kuntia ei voida suunnitelmalla velvoittaa tähän, mutta niitä kannustetaan siihen. Julkisten rakennusten öljynkäytöstä yli 90 % on kuntien vastuulla. Valiokunta toteaa, että kaukolämpöjärjestelmien alueilla sijaitsevien kuntien rakennusten osalta myös kaukolämpö on maalämmön ohella vaihtoehto öljylämmitykselle.

Toimenpideoitteessa TPA 63/2016 vp esitetään, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla velvoitetaan uusien asunto-osakeyhtiöiden rakentamisen yhteydessä vähintään 10 % asukasautopaikoista varustettavaksi sähköautojen latauspisteillä. Ilmastosuunnitelmassa todetaan vuoden 2018 valtion talousarviossa varattavan 1,5 miljoonaa euroa asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen. Muutoin velvoite tullaan panemaan täytäntöön rakennusten energiatehokkuusdirektiivin muutoksen toimeenpanolla, joka velvoittaa asentamaan uusiin ja laajamittaisesti korjattaviin asuinrakennuksiin, joissa on yli 10 pysäköintipaikkaa, kaapelikanavat myöhempää latauspisteiden asentamista varten.

Valiokunta ehdottaa, että esityksen yhteydessä käsitellyt toimenpideoitteet hylätään, koska hallitus on ryhtynyt selonteossa toimenpiteisiin, joilla pyritään yleisellä tasolla aloitteissa esitettyjen tavoitteiden toteuttamiseen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ympäristövaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 7/2017 vp johdosta.

Eduskunta hylkää toimenpideoitteet TPA 25/2015 vp, TPA 41/2016 vp ja TPA 63/2016 vp.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto:

1. varmistaa selonteossa esitettyjen lisätoimenpiteiden riittävän rahoituksen huolehtien siitä, että tarkasteltaessa päästövähennystoimien taloudellisia vaikutuksia tarkastellaan myös niiden tuomaa kasvupotentiaalia yritystoiminnalle, työllisyydelle ja viennille ja otetaan myös tämä näkökulma osaltaan selkeämmin ilmastosuunnitelman lähtökohdaksi päästöjen vähentämiskustannusten ohella,

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

2. toteuttaa ilmastokasvatusta kaikilla koulutusjärjestelmien tasolla oikean asenneilmapiirin varmistamiseksi ja suuntaa ilmastoviestintää laajasti kaikille kohderyhmille,

3. tarkastelee suunnitelman taustalla vaikuttavien epävarmuustekijöiden vuoksi aktiivisesti päästövähennystavoitteiden sekä ympäristö- ja biodiversiteettitavoitteiden toteutumista erityisesti liikenteen osalta ja esittää tarvittaessa lisätoimia tavoitteiden saavuttamiseksi,

4. ottaa edellä valiokunnan mietinnössä mainitut kehitystarpeet huomioon ilmastosuunnitelman tarkistamisessa selvittäen erityisesti vero- ja kannustinjärjestelmien uudistamista päästövähennystavoitteiden edistämiseksi.

Helsingissä 8.2.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Satu Hassi vihr
varapuheenjohtaja Silvia Modig vas
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Susanna Huovinen sd
jäsen Olli Immonen ps
jäsen Pauli Kiuru kok
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Sari Multala kok
jäsen Riitta Myller sd
jäsen Martti Mölsä sin
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Katja Taimela sd (osittain)
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Mirja Vehkaperä kesk (osittain)
varajäsen Ritva Elomaa ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman laatimisesta on säädetty ilmastolaissa (609/2015). Suunnitelmassa asetetaan keskipitkälle aikavälille eli käytännössä nyt vuoden 2030 loppuun kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite. Samalla siinä määritellään se, millä toimilla on maamme tarkoitus varmistaa tavoitteen saavuttaminen ja yhdenmukaisuus pitkän aikavälin ilmastotavoitteen kanssa. Tavoitteen asettamisen lähtökohtana toimii tällä erää EU:n vuoden 2030 päästövähennystavoite, joka on vähintään 39 % verrattuna vuoden 1990 päästötasoon. Keskipitkän aikavälin suunnitelma koskee täten päästökaupan ulkopuolisia sektoreita eli ns. taakanjakosektoria. Rinnakkain vuoden 2016 lopulla valmistuneen energia- ja ilmastostrategian kanssa suunnitelman avulla pannaan toimeen myös hallitusohjelman ilmastopolitiikan tavoitteet.

Valiokuntaryhmämme sekä perussuomalaisen eduskuntaryhmä pitää tätä ilmastopolitiikan sektoria erittäin tärkeänä maallemme. Kokonaisuudessaan näemme kuitenkin, että nyt ehdotettu ilmastopolitiikan suunnitelma on monesta eri näkökulmasta varsin ongelmallinen. Tämän johdosta näemmekin valiokuntaryhmänä, että maamme ilmastopolitiikan keskeisenä tavoitteena tulee olla se, ettei ns. kansallisilla tai kansainvälisillä päästövähennystavoitteilla vaikeuteta entisestään esimerkiksi eri yrityssektorien ja metsätaloussektorin toimintaa maassamme. Tämä on varsin keskeistä jo siitäkin syystä, että tiedossa on se, että kansainvälisesti ja unionin tasolla tullaan tulevaisuudessa asettamaan yhä tiukentuvia päästörajvoja alalla. Valiokuntaryhmämme ei halua asettaa maamme yrityksiä tähän tieteen tahtoon. Mielestämme on erityisen tärkeää se, että teollisuutemme kansainvälinen kilpailukyky pystytään takaamaan tuleville vuosille. Energia- ja ilmastopolitiikan kunnianhimoisten tavoitteiden toimeenpano aiheuttaa väistämättä lisäkustannuksia.

Jos Suomessa ei valmistettaisi tuotteita maailmanmarkkinoille, niin tuotteet tehtäisiin jossain muualla. Tämä taasen vaikuttaisi radikaalisti maamme teollisuuden työpaikkoihin sekä maamme huoltovarmuuteen ja omavaraisuuteen. Kansantaloudellisen hyödyn menettämisen lisäksi vastuu luonnon monimuotoisuudesta ja ilmastokysymyksistä jäisi tällöin pitkälti niille maille, jotka hoitavat jo nykyisellään näitä sektoriasioita huomommin kuin Suomi.

Lopuksi valiokuntaryhmämme haluaa painottaa sitä, etteivät energia- ja ilmastopolitiikan ohjauskeinot ole pelkästään lainsäädännöllisiä eivätkä täten saa tehdä ilmastopolitiikan suunnittelusta entistä sekavampaa. Jos todellisia muutoksia tavoitellaan, tulee tällöin keskittyä aidosti myös siihen, että emme vaarana myöskään maamme huoltovarmuutta — tai aseta itsellemme kansallisesti liian kunnianhimoisia tavoitteita millään ao. sektorilla (ml. liikenne).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että selonteon johdosta hyväksytään seuraavat kannanotot.

Valiokunnan mietintö YmVM 1/2018 vp

Vastalauseen kannanotto

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto:

1. tarkistaa ilmasto- ja energiapolitiikan toimenpiteitä ja tavoitteita tavalla, joka ottaa maksimaalisesti huomioon sekä kansainväliset, että kotimaan joustovarot ilman turhaa sääntelyä ja

2. panostaa alan toimintaympäristössä maamme teollisuuden työpaikkoihin sekä maamme huoltovarmuuteen ja omavaraisuuteen, yritysten toiminta- ja investointiympäristön pitkäjänteisyys ja ennakoitavuus huomioiden.

Helsingissä 8.2.2018

Olli Immonen ps

Ritva Elomaa ps